

• RECENZIE A ANOTÁCIE – REVIEWS AND ANNOTATIONS •

JAROSLAV LITERA

Ústav politických vied Slovenskej akadémie vied, v.v.i., Bratislava, Slovenská republika

 0009-0004-6348-7976

Petr Blaha. Co je nového v politologii. Praha: Nová Beseda, 2025, 100 s., ISBN 978-80-88383-52-9.

Petr Blaha. What's New in Political Science. Prague: Nová Beseda, 2025, 100 p., ISBN 978-80-88383-52-9.

Politolog Petr Blaha, autorem knihy *Co je nového v politologii*, se ve svém výzkumu zabývá tématy jako občanská společnost, politické teorie či metodologie sociálních věd. Působí na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

Kniha P. Bláhy, *Co je nového v politologii*, je poměrně krátká kniha, která má pouze 100 stran. Kapitoly této knihy jsou přibližně stejně dlouhé a obsahují témata jako politická krize, občanská participace, politický marketing, populismus či technologické inovace v politice.

Ve své knize Blaha analyzuje historický vývoj politologie. V první kapitole představuje její současnou podobu a hlavní výzvy, kterým disciplína čelí. Právem připomíná, že politologie nebyla v Československu do roku 1989 etablovanou vědeckou disciplínou, a poukazuje na to, jak tento historický kontext ovlivnil současnou úroveň politologického bádání v České republice a na Slovensku.

Dále jasně rozlišuje mezi rolí politologa a rolí aktivního občana, čímž zdůrazňuje odlišnost mezi odbornou analýzou a praktickým politickým zapojením. Politolog disponuje specifickými odbornými znalostmi a analytickými nástroji, které mu umožňují provádět hlubokou a systematickou analýzu politických procesů, od identifikace problémů až po vyhodnocení jejich dopadů. Díky těmto schopnostem může politolog podle Bláhy formulovat informovaná doporučení a navrhnout vhodná řešení, která nejsou založena na subjektivních názorech nebo okamžitých politických preferencích, ale na pečlivém zkoumání a interpretaci dostupných dat a poznatků (s. 7-10).

Kniha se zaměřuje na problémy současného světa, které autor spojuje se střetem civilizací a s rozdíly kulturní povahy. Zároveň reflektuje cyklicky se opakující krizi „liberální demokracie“. Zvláštní pozornost věnuje nedůvěře občanů vůči politickým institucím a volebním systémům, která se projevuje jednak poklesem politické participace, ale také oslabením sociální interakce mezi lidmi. Tento fenomén však zároveň přispívá k větší radikalizaci, zejména prostřednictvím sociálních sítí.

Jako možné řešení těchto problémů navrhuje systematickou podporu občanského vzdělávání, důraz na rozvoj kritického myšlení a posilování mediální gramotnosti. Cílem těchto opatření je

umožnit občanům lépe se orientovat ve složitém politickém a společenském prostředí. Rozpoznávat manipulativní a zjednodušující politická sdělení a aktivně se účastnit veřejného života na základě informovaného rozhodování. Podpora těchto kompetencí by měla přispět nejen k individuální schopnosti porozumět politickým procesům, ale i k celkovému posílení demokratické politiky a zodpovědné občanské participace ve společnosti (s. 10–15).

Rovněž se Blaha zabývá problematikou politického marketingu, který podle něj přispívá ke zlepšení komunikace mezi občany a politiky. Umožňuje srozumitelnější a efektivnější předávání politických sdělení.

Dále se věnuje otázkám korupce, upozorňuje na její historickou trvalost a zdůrazňuje význam aktivní občanské kontroly, která je nezbytná pro zajištění transparentnosti politických procesů (s. 32–37).

Také kritizuje populismus a poukazuje na jeho přitažlivost, jež spočívá v jednoduchosti, emocionálním sdělení a slibech rychlých řešení. Současně však upozorňuje na rizika, která z populismu vyplývají. Zejména pro tradiční politické strany, jež mohou být oslabovány jeho vlivem (s. 43 – 46).

Součástí knihy je analýza moderních forem participace. Především prostřednictvím internetu, který může významně zvýšit zapojení občanů do různých forem politického a veřejného života, například do hlasování, veřejných konzultací, diskusních fór, petic či referend.

Zároveň se autor knihy zaměřuje na problematiku genderu a upozorňuje na omezenou participaci žen, která je do značné míry dána přetrvávajícími společenskými rolemi (s. 54 – 60).

Blaha se věnuje potenciálu sociálních hnutí posílit západní demokracii. Zároveň však upozorňuje na jejich omezení a na krátkodobost účinku, který mohou mít na politický systém.

Zdůrazňuje, že ideální demokracie by měla kombinovat pravidelné volby s aktivní občanskou účastí a že politolog má za úkol nejen analyzovat politické procesy, ale také hledat a podporovat morálně kvalitní demokratické systémy (s. 73 – 76).

Celkově se Blaha snaží nabídnout komplexní pohled na současnou politologii, propojující historickou reflexi s analýzou aktuálních politických jevů. Současně usiluje i o to, aby předložený text poskytoval konkrétní podněty a návrhy, jak posílit občanskou participaci, kultivovat demokratickou kulturu a zlepšovat kvalitu politických systémů.

Z hlediska kritické analýzy je možné poukázat na několik nedostatků textu, respektive problémových míst. Patří sem zejména nejednoznačné vymezení metodologie, nedostatečné odůvodnění některých tvrzení a selektivní výběr zdrojů.

Již samotný název knihy – *Co je nového v politologii* – může být považován za zavádějící, protože obsah publikace s tímto názvem zcela nekoresponduje. Pouze první kapitola se skutečně věnuje novinkám v politologii, zatímco zbytek knihy se zaměřuje spíše na analýzu aktuální politické situace. Blaha v textu nerozlišuje mezi politologií a politikou. Politologie je přitom především teoretickou a analytickou disciplínou, zatímco politika představuje praktickou stránku každodenního politického života. Zdá se, že právě tento zásadní rozdíl autor přehlíží.

Jak už uvedený Blaha naznačuje, že před listopadovým převratem nebyla politologie v Československu výrazně etablovaná. Tento pohled však není zcela přesný. Výzkum v oblasti politologie se totiž zčásti realizoval v rámci kateder vědeckého komunismu. Není náhodou, že právě tyto katedry a jejich členové sehráli po roce 1989 významnou roli při obnově politolo-

gie v Československu. Nešlo přitom pouze o moralizující hodnocení; politologická práce před rokem 1989 analyzovala politické a ekonomické praktiky socialistického zřízení a navrhovala konkrétní změny. Marxistická metodologie poskytovala jasný analytický rámec a současně se vymezovala vůči excesům typickým pro západní svět, které měly spíše ideologickou než analytickou funkci.

Dále se zaměřuje na současnou politickou situaci a upozorňuje na údajnou krizi západní demokracie. Otázkou však zůstává, zda se spíše nejedná o cyklickou krizi kapitalismu. V textu totiž zůstávají opomenuty strukturální ekonomické problémy, které mají pro každodenní život občanů mnohem větší dopad než opakující se volby. Tyto volby často fungují spíše jako legitimizační rituál, jenž lidem poskytuje pocit svobody volby, aniž by zásadně měnil mocenské struktury. Jež jsou formovány a udržovány vlastníky výrobních prostředků, kteří dominantně ovlivňují politickou praxi. Občané tak ve skutečnosti nemají možnost rozhodovat o své budoucnosti; stát se stává nástrojem kapitalistických zájmů, přičemž samotná občanská participace má v tomto kontextu pouze marginální vliv.

Podle Blahy je úkolem politologa hledat morálně kvalitnější formy demokracie. Je však třeba připomenout, že demokracie je formou státu. A předpokládat, že stát bude jednat morálně, představuje jistý druh utopie. Stát totiž nikdy nebyl ani nemůže být výrazem morálky, ale nástrojem moci. Tím, že autor označuje hledání alternativ k současnému kapitalismu – které samo o sobě je projevem kritického myšlení – za jistý druh populismu, de facto legitimizuje existující status quo. Bláha přitom konstatuje pasivitu občanů. Skutečným důvodem jejich nízké politické angažovanosti však není nezájem o politiku, ale spíše fakt, že jejich názory jsou marginalizovány a nemají reálný vliv na rozhodování. Občané se proto zaměřují především na každodenní otázky přežití a základní životní potřeby.

Radikalizace, o které se autor zmiňuje, se dnes často odehrává především v online prostoru, kde jednotlivci a skupiny sdílejí své názory a vyhledávají obsah, který potvrzuje jejich přesvědčení (s. 20). Internet a sociální síť však primárně slouží soukromým zájmům vlastníků kapitálu, kteří tyto platformy využívají k maximalizaci svého zisku. Algoritmy navržené k udržení pozornosti uživatelů zvyšují jejich angažovanost tím, že přizpůsobují obsah individuálním preferencím a emocionálním reakcím. Zatímco samotní uživatelé nevědomky generují finanční hodnotu pro provozovatele platformy.

Z tohoto pohledu se jeví jako problematické přenášet volební procesy do virtuálního prostředí. Takový krok totiž nejenže otevírá prostor pro cílenou manipulaci, ale zároveň umožňuje posilovat existující mocenské struktury a neutralizovat alternativní politické postoje. V důsledku toho vzniká iluze participace a legitimacy moci. Zatímco skutečný vliv občanů na politická rozhodnutí zůstává marginální. Přenesení voleb či politických rozhodovacích procesů do online prostoru tak paradoxně může posílit pasivitu občanů a prohloubit nerovnováhu mezi politiky a veřejností, místo aby demokratickou účast skutečně rozšířilo.

Dále navrhuje řešení otázky občanské participace v politice prostřednictvím podporování občanských iniciativ a vzdělávání. Otázkou však zůstává, zda budou lidé mít dostatek energie a skutečné možnosti vzdělávat se, pokud nedosáhnou adekvátního sociálního zabezpečení. Vzdělání totiž představuje spíše nadstavbu základních životních potřeb a nemůže samo o sobě plně nahradit řešení hlubších příčin politické apatie.

Ve své knize analyzuje problematiku politického marketingu. Na jednu stranu jej kritizuje, na druhou jej však částečně glorifikuje. Politický marketing přitom funguje primárně jako nástroj trhu: upravuje a často „barví“ fakta, čímž deformuje vztah mezi voliči a politiky. Politici disponující finanční podporou mohou do marketingu investovat značné prostředky. Zatímco ti, kteří tuto podporu nemají, nemají prakticky žádnou reálnou šanci prosadit své politické zájmy a oslovit širokou veřejnost.

Označuje populismus za emocionálně zabarvený a zaměřuje se přitom zejména na levicové proudy, které usilují o politickou a ekonomickou transformaci. Tímto způsobem však vytváří subjektivní projekci, která působí jako vědecká analýza, aniž by byla objektivně podložena. Ve skutečnosti je populismus často spíše záležitostí pravicového spektra současné politiky, což lze ilustrovat například na situaci v Polsku nebo Maďarsku. Tuto skutečnost autor ve své knize přehlíží.

Celkově lze konstatovat, že kniha P. Blahy, *Co je nového v politologii* nabízí zajímavý pohled na současnou politologii a aktuální politické jevy. Kombinuje historickou reflexi s popisem současných politických trendů. Přičemž se věnuje tématům od politického marketingu a populismu přes občanskou participaci až po korupci a sociální hnutí. Kniha se také částečně zaměřuje na novinky v politologii. Avšak pouze úvodní kapitola skutečně odráží aktuální teoretický vývoj; zbytek publikace se soustředí především na komentář k současné politické situaci.

Text často nerozlišuje mezi politologií a politikou, přeceňuje roli morálního hlediska v rámci státu, a ne vždy objektivně posuzuje fenomény, jako je populismus či krize západní demokracie.

Není zcela jasné, na základě, jaké metodologie autor vyvozuje své závěry, což znesnadňuje posouzení objektivity a spolehlivosti prezentovaných tvrzení. Mnohá tvrzení působí spíše jako subjektivní interpretace než jako systematicky podložené analýzy. Kontroverzní je rovněž odvolávání se na německého fašistického autora Carla Schmitta, kterého autor v textu vyzdvihuje jako významnou osobnost. Tento přístup vyvolává otázky ohledně hodnotového a teoretického rámce, v němž jsou závěry knihy formulovány, a může zpochybňovat nezaujatost některých argumentů.

Autorovy návrhy na posílení občanské participace a demokratické kultury jsou zajímavé, avšak jejich realizace je problematická, protože opomíjejí strukturální ekonomické a sociální bariéry, které limitují možnosti občanů aktivně se zapojit.

Přínos publikace spočívá především v otevření diskuse o politologii a její roli v porozumění současné politické praxi. Zároveň však čtenář musí být kritický vůči subjektivním interpretacím autora a uvědomovat si limity jeho závěrů.